

Заклучение. В романе А.Мердок «Черный принц» особая роль среди всех тропов отводится метафоре. С её помощью писательница блестяще изображает многочисленные образы, полные символичности и колорита. Авторские метафоры представляют собой серьёзную переводческую проблему. Анализ отобранных единиц показал, что при переводе метафор чаще всего был использован способ полного перевода (40% отобранных единиц), а также способ добавления и опущения (23,08% отобранных единиц). Реже всего встречается трансформация метафор путём традиционного соответствия (4,6% отобранных единиц) и способ структурного преобразования (6,1% отобранных единиц). Можно утверждать, что переводчик романа предпочитает придерживаться оригинального варианта, тем самым передавая максимально точный смысл авторской идеи и образов, выражая самобытность исходного текста. От правильности и точности перевода метафор зависит то, как будет передан замысел писателя, воздействующая на читателя эстетическая сила и художественная окраска образов, заложенная в художественном произведении.

1. Казакова Т.А. Практические основы перевода. / Т.А. Казакова. – СПб.: Союз, 2010. – 320 с.
2. Murdoch I. The black Prince / I. Murdoch // London: Penguin Classics, 2003. – 212 p.
3. Мердок А. Черный принц: Роман. / А.Мердок. – Н.Новгород: РИЦ «Нижегородские новости», ЗАО «Нижегородские новости плюс», Волго-Вятское кн. изд-во, 1996. – 347 с.

ТВОРЧАСЦЬ ЯНА ЧАЧОТА Ў КАНТЭКСЦЕ ЛІТАРАТУРНЫХ ТРАДЫЦЫЙ

Кохан Т.С.,

*аспірант НАН Беларусі, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Саверчанка І.В., доктар філал. навук, прафесар*

Міжкультурныя сувязі па-ранейшаму застаюцца адным з прыяўтных напрамкаў гуманітарных навук. Таму сёння актуальны аналіз літаратурных сувязей і ўплываў, якія сфарміравалі творчасць Я. Чачота, а праз яго аказалі ўздзеянне на станаўленне беларускай нацыянальнай літаратурнай традыцыі. А. Мальдзіс адзначаў: «калі беларуская літаратура перажывала перыяд застою, то суседнія літаратуры, у першую чаргу руская і польская, пайшлі далёка ўперад. Каб стаць зноў упоравень з імі, стварыць сапраўдную літаратуру, мала было апоры на адны ўласныя, да таго ж слабыя традыцыі, недастаткова было адных народна-фальклорных крыніц. Патрэбы былі яшчэ багаты мастацкі вопыт і прафесіянальнае майстэрства. Даць жа іх ва ўмовах тагачаснай Беларусі мог зварот да больш развітых суседніх літаратур [1, с. 5].

Мэта даследавання – раскрыць спецыфіку літаратурных традыцый як базавых і структураўтваральных кампанентаў творчасці Я. Чачота.

Матэрыял і метады. Матэрыял – беларускамоўныя і польскамоўныя творы Я. Чачота. У даследаванні быў выкарыстаны параўнальна-гістарычны метад.

Вынікі і іх абмеркаванне. Я. Чачот быў выхаваны на еўрапейскіх літаратурных узорах, адаптаваў у сваёй творчасці лепшыя традыцыі суседніх краін, даў імпульс для развіцця новай беларускай літаратуры. Можна вылучыць наступныя літаратурныя традыцыі, якія паўплывалі на станаўленне паэта:

Антычная літаратурная традыцыя найбольш прадуктыўна выкарыстоўвалася Я. Чачотам у віленскі перыяд творчасці. Паэт плённа распрацоўваў антычныя сюжэты (напрыклад, у вершы «Сафо» даў сваю інтэрпрэтацыю трагічнай гісторыі кахання старажытнагрэчаскай паэтэсы Сафо да прыгажуня Фаона), яго раннія творы насычаны антрапонімамі (Сафо, Анакрэонт), міфонімамі (Арфей, Апалон, Мельпамена, Талія, Дафніс і інш.). Найбольшая колькасць антычных вобразаў сустракаецца ў творы «Апалон на калядаванні», які быў напісаны ў форме каляднай народнай містэрыі. Поруч з філаматамі ў творы дзейнічалі пераапануты ў ксяндза Апалон, Меркурый, які часова стаў арганістам, і музы, што выконвалі ролю калядоўшчыкаў. Міфалагічныя вобразы дапамагаюць найбольш поўна раскрыць жыццёвы ідэал паэта і выявіць пафас тагачаснай эпохі.

Паступова знешнее, дэкаратыўнае выкарыстанне антычных элементаў змяняецца іх сімвалічнай трактоўкай. Так, у паэме «Тыртэй» Я. Чачот звяртаецца да міфа пра аднайменнага ге-

роя, вобраз якога ўяўляецца надзвычай істотным для агульначалавечага мастацка-эстэтычнага вопыту: з Тыртэем параўноўваюць Дж. Байрана, «Тыртэем Францыі» называлі В. Гюго, мянушку «рускі Тыртэй» атрымаў В. Жукоўскі. У паэме Я. Чачота Тыртэй – А. Міцкевіч, задача якога абудзіць годнасць народа, весці яго да перамогі, аднак шлях да дасягнення мэты пакутлівы і складаны. Антычны сюжэт падпарадкаваны вырашэнню важных надзённых задач, а антычная вобразнасць здолела набыць актуальнае грамадскае гучанне.

Біблейская традыцыя. Праз прызму Святога Пісьма Я. Чачот імкнуўся асэнсаваць праблему прызначэння чалавека, адказнасці перад Богам і людзьмі. З Бібліі ён чэрпаў натхненне, знаходзіў шматлікія тэмы, матывы, вобразы, сродкі мастацкай выразнасці, якія таленавіта выкарыстоўваў у сваёй творчасці. Асабліва яскрава гэта прасочваецца на прыкладзе адзінага прыжыццёвага зборніка паэзіі Я. Чачота «Песні вясковага гаспадара» (польск. «Pieśni ziemianina»), у якім арганічна спалучаюцца духоўны і рацыяналістычны пачаткі. Духоўна-эстэтычная праграма паэта маніфестуецца ў заключных радках верша «Прызначэнне паэта» («Powołanie Poety»): «Spiewak powinien Bogu, wierze, spocie siuiuj» [2, с. 14]. Я. Чачот папярэджвае свайго чытача аб небяспецы назапашвання багаццяў, ілжывасці, пыхі – усё гэта губіць чалавечую душу. Свае разважанні паэт падмацоўваў прыкладамі і цытатамі з Бібліі. Так, у вершы «Сціпласць у разуменні сябе» («Skromność rozumienia o sobie») аўтар прыводзіць дзве цытаты з Бібліі: адна з Евангелля паводле Іаана (глава 8, верш 7) «Rzuj kameś, kto bez grzechu» («Кінь камень, хто без граху») [2, с. 15]; другая – з Евангелля паводле Матфея (глава 9, верш 13; глава 12, верш 17) «Miłosierdzia, nie ofiar chęć» («Міласэрнасці, не ахвяр хачу») [2, с. 15]. Паэт глыбока перакананы ў тым, што ў жыцці трэба аддаваць перавагу духоўнаму над цялесным (міласэрнасці, цнотце, навуцы), толькі так можна атрымаць вечнае жыццё і збавенне.

Літаратурная традыцыя эпохі Асветніцтва, прадстаўленая найперш класіцызмам і сентыменталізмам, аказала значны ўплыў на фарміраванне мастацкай індывідуальнасці Я. Чачота. Нягледзячы на тое, што ў часы рамантызму творцы пачалі адмаўляць ролю і значэнне папярэдняй літаратурнай эпохі (прыгадаем «вайну класікаў з рамантыкамі»), Я. Чачот актыўна звяртаўся да вопыту паэтаў-асветнікаў у пошуках уласнага літаратурнага стылю. Так, у творы «Новая Сафіёўка» («Nowa Zofiówka») паэт плённа працягваў традыцыі сваіх папярэднікаў, якія працавалі ў жанры апісальнай паэмы (Дж. Томсана, Ж.-Ф. Сен-Ламбера, Ж. Дэліля і інш.), аднак найперш варта ўлічваць уплыў С. Трэмбецкага, які выкарыстаў форму апісальна-дыдактычнай паэмы для апявання экзатычнага парку Сафіёўка графаў Патоцкіх у Тульчыне.

У многім збор фальклору, які стаў сэнсам і мэтай апошніх гадоў жыцця Я. Чачота, быў прадвызначаны ўздзеяннем дабратворнага ўплыву асветнікаў другой паловы XVIII ст., якія першымі пачалі збіраць беларускія песні, казкі і прымаўкі. У прыватнасці, фальклорныя запісы «з польска-рускага пагранічча» былі ў рукапіснай спадчыне Ф. Князніна беларускі фальклор стаў крыніцай натхнення прадстаўнікоў сентыментальнай паэзіі. Яго добра ведалі Ф. Князнін, І. Быкоўскі, Т. Глінская, Ф. Карпінскі. Апошні, напрыклад, палюбіў беларускія песні, «сам іх спяваў» разам з сялянамі [1, с. 13].

Рамантычная літаратурная традыцыя. Сваёй баладнай творчасцю, напісанай пад уплывам нямецкіх рамантыкаў і беларускага фальклору, і гістарычнымі спевамі, інспіраванымі гістарычнымі хронікамі М. Стрыйкоўскага і Т. Нарбута і творчасцю Ю. Нямцэвіча, Я. Чачот аказаў значнае ўздзеянне на развіццё беларускага рамантызму.

Заклучэнне. Сінкрэтызм літаратурных традыцый паспрыяў узбагачэнню мастацкага свету Чачотавых твораў, уключыў іх у новыя герменеўтычныя вымярэнні. Найчасцей, карыстаючыся літаратурнымі ўзорамі, успрымаючы і апрацоўваючы «чужое», Я. Чачот прыносіў у першакрыніцу новыя значэнні, адаптаваў запазычаныя сюжэты і вобразы да сваіх жыццёвых рэалій.

1. Мальдзіс, А. І. Традыцыі Асветніцтва ў беларускай літаратуры XIX ст. / А. І. Мальдзіс. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972. – 46 с.
2. Czeczot, J. Pieśni ziemianina, przez tyymacza piosnek wieśniaczych z nad Niemna i Dąwiny / J. Czeczot. – Wilno: Drukiem Jozefa Zawadzkiego, 1840. – 60 s.